

Det er greit å ta hensyn til annet enn vitenskap, men vitenskap bør ikke fordreies for å fremme en bestemt politikk

Misbruk av vitenskap

Hvem skulle ha trodd at en mann som president George W. Bush ville inspirere til dyptpløyende debatter om vitenskapens plass i et demokratisk samfunn og om hva vitenskap faktisk er? Men det er nettopp det han gjør. For med sin brutale måte å drive politikk på, blottlegger han viktige strukturer i samfunnet og synliggjør grenser som sannsynligvis ikke bør overskrides.

To heftige diskusjoner som pågår i USA nå, kan illustrere poenget. Den første dreier seg om hva som skal undervises i naturfagtimene om hvordan verden ble til. Det er ingen nyhet at mange, visstnok 45 % av amerikanerne, tror på Bibelens skapelsesberetning. Det nye er at den skal inn i naturfagtimene. Ikke bokstav for bokstav, men i form av en ny teori som har fått navnet «Intelligent Design». Hovedtesen er at noen levende vesener er for kompliserte til å ha kunnet utvikle seg bare gjennom evolusjon – en «intelligent designer» må ha vært inne i bildet. Vi kan bare gjette hvem det siktes til. Mange mener denne teorien bør undervises side om side med Darwins evolusjonsteori i den offentlige skolen, fordi «det er viktig å eksponere folk for alternative skoleretninger», som Bush uttrykte det på en pressekonferanse nylig (1). Ingen vil være uenig i at det er viktig å eksponere både skolebarn og andre for ulike, og gjerne motstridende, tanker og ideer. Problemet er at «Intelligent Design» presenteres som en vitenskapelig teori, hvilket den selvsagt ikke er, ettersom den verken kan testes eller støttes av empiriske bevis.

Den andre debatten dreier seg om den såkalte plan B, dvs. om angrepiller, to tabletter med 750 mikrogram levonorgestrel som må tas senest 72 timer etter et ubeskyttet samleie for å unngå graviditet. Produsenten i USA har ønsket å kunne selge dem reseptfritt – som i Norge. Det virker ekstra fornuftig i et land der det absolutt ikke er noen selvfølge at de som trenger slike piller, har tilgang til en lege som vil skrive ut resept. Etter at produsenten søkte om å få selge pillene reseptfritt, sammenkalte Food and Drug Administration (FDA), den amerikanske legemiddelmyndigheten, et rådgivende ekspertpanel i desember 2003. I henhold til vanlig prosedyre gjennomgikk panelet all tilgjengelig litteratur på området, fikk presentert ulike syn og gav deretter en anbefaling. Et enstemmig panel mente at angrepillen var effektiv og trygg, og med 23 mot fire stemmer gikk de inn for å anbefale at den ble tilgjengelig reseptfritt. FDAs egne eksperter gikk så igjennom dokumentasjonen og sluttet seg til anbefalingen. Men ledelsen, som er politisk utnevnt, var ikke begeistret for anbefalingen. De mente reseptfrie angrepiller ville ha negativ innflytelse – særlig på unge kvinners seksuelle atferd. Siden de manglet belegg for dette, har en endelig avgjørelse i saken stadig blitt utsatt.

Foreløpig siste utsettelse av saken kom 26. august i år. Da annonserte FDAs sjef, Lester M. Crawford, at saken igjen måtte utredes videre, angivelig fordi det fortsatt var tvil om hvor trygge pillene var – særlig for helt unge jenter. Fire dager senere sa Susan F. Wood opp stillingen som nestsjef i Food and Drug Administration og leder for seksjonen for kvinnehelse. Ifølge avisen Washington Post oppgav hun som begrunnelse for avgangen at: «Jeg kan ikke lenger være ansatt på et sted der vitenskapelige bevis og klinisk kunnskap

samt en samlet evaluering og anbefaling fra min profesjonelle stab fullstendig blir overkjørt» (2). 22. september ble saken kommentert usedvanlig krast i ellers sindige *New England Journal of Medicine* (3). To av legene som deltok i ekspertpanelet, satte sammen med tidsskriftets sjefredaktør, Jeffrey M. Drazen, spørsmålsteget ved om det noen gang ville bli mulig å tro på FDAs uavhengighet igjen. «FDA-ledelsens siste utspill gjør narr av prosessen rundt det å vurdere vitenskapelige bevis, har gjort fagfolk både innenfor og utenfor organisasjonen desillusjonert, har ødelagt befolkningens tillit og har svertet organisasjonens omdømme» (2).

Eksemplet med angrepillene er dessverre ikke et unntak, men heller regelen for hvordan faglige råd og vitenskapelig dokumentasjon behandles av den sittende presidenten i USA. Det er en utbredt oppfatning at vitenskapelig dokumentasjon oppfattes som bryderi og vitenskapsfolk som en interessegruppe. Andre interesser har vært viktigere. Noen ganger har det vært religiøse interesser, men som oftest har det vært sterke økonomiske interesser fra mektige venner i f.eks. olje-, forsvars-, sukker- og legemiddelindustrien som har fått administrasjonen i Det hvite hus til å endre, undertrykke eller overkjøre vitenskapelig dokumentasjon. Det er selvfølgelig helt legitimt (om enn kanskje ikke så klokt) av et politisk organ å si at de ikke aksepterer sex før ekteskapet og derfor ikke kan gå inn for angrepiller for å unngå graviditet (eller for den saks skyld kondombruk for å hindre spredning av kjønnssykdommer – som de også gjør). Det som blir svært problematisk, er når man nekter eller forhindrer de faglige argumentene å komme frem. Det likner faretruende på måten man brukte vitenskapen på i de tidligere østblokk-landene.

Disse debattene foregår selvsagt ikke bare i USA, men fordi de settes mer på spissen der, blir det lettere å sortere argumentene og se hva det dreier seg om. Slik kan de være med på å forme debatten her hjemme. Den sterke frustrasjonen mange leger opplever ved at faglige argumenter ikke tas på alvor av helseadministratorer og -myndigheter, er i slekt med frustrasjonen over debatten om angrepillene i USA: Vi kan – og må – akseptere at politikere tar andre hensyn enn rent faglige når de fatter beslutninger. Men det vi *ikke* bør akseptere, er at faglige argumenter undertrykkes og endres for å tilpasses en politisk agenda. Tilsvarende er mange frustrert over at en del utøvere av alternativ medisin nå ser ut til å skulle godkjennes på lik linje med leger i visse sammenhenger. Dette likner på diskusjonen rundt «Intelligent Design». Vi må selvsagt akseptere at det er mer enn legevitenskap som har betydning for folks helse. Men vi behøver *ikke* å akseptere at alternativ medisin diskuteres som om det er en annen, likeverdig vitenskapelig retning.

Charlotte Haug
redaktør

Litteratur

1. Hertzberg H. Mired. The New Yorker 22.8.2005: 21–2.
2. Kaufman M. FDA official quits over delay of plan B. Washington Post 1.9.2005: 8.
3. Wood AJJ, Drazen JM, Greene MF. A sad day for science at the FDA. N Engl J Med 2005; 353: 1197–9.